

Бранко Цветкоски

Бседа за Живко Чинго

(по повод 89-годишнината од раѓањето и 37-годишнината од смртта,
Искажана на 13 август 2024, вечерта, во манастирскиот комплекс Св.Петка,
во Велгошти)

*Почитувани велгоштани,
Пријатели на делото на Живко Чинго,
Дами и господа,*

Во оваа стварна земја на велгоштани во 1935 година се роди, а пред 37 години си замина во светот на заслужената вечна почит Живко Чинго, големиот македонски прозаист и драмски писател кој оваа дејствителна земја ја престори во митска, а македонскиот јазик и неговата книжевност на оригинален начин, со својот неповторлив книжевен тален ги внесе на богатата мапа на европската и светската книжевна географија.

Тој единствен подвиг големиот Чинго го направи за само половина век престој на земјата, а сите земни и небесни знаци говорат дека неговото дело ќе ја крепи нашата опстојба, ќе го држи заруменет нашиот образ и нашата македонска посебност и разноликост уште многу векови меѓу планетарните цивилизации.

Појавата на неговите раскази кои во себе ја понесоа и ја воспеаја на невообичаено тревожен начин драматиката на промените во постреволуционерниот партизански период во Македонија, во почетокот на педесеттите години на дваесеттиот век, веднаш го заслужија вниманието на книжевните сладokusци затоа што во тие раскази на Чинго се збиднуваше една несекодневна, една бравурозно помешана постапка од здрава шегобијност и прикажувачка експресија, една исказност помешана со говорност која Чинговиот прозен текст на маестрален начин го издигна меѓу најсамосвојните во македонската литература на дваесеттиот век. Чинговиот стилски потфат и раскажувачка изведба се уште немаат рамни на себе ни во 21-от век.

Неговите пасквелци и новопасквелиски јунаци, некогашни, тогашни, сегашни или астрални вегоштани, охриѓани, дебрчани, неповторливи според својата опсервација на илузионистичките комунистички години, станаа лектирна храна за многу македонски генерации. Тоа се збидна и денес останува блескав и несоборлив книжевен успех затоа што на Чинговата раскажувачка рач и одеше се од рака, тој маестрално се подбиваше на книжевен начин со се што ќе заслужи да биде жигосано од животот – и на начин каков што само тој умееше.

Во пристапот кон сликањето на судбината на своите јунаци Чинго ни го стави во аманет маестралниот белег на критички проследувач и хуморен преобразувач на вистината која со себе ја носеа луѓето и општествените околности. Своевремено критиката според постигнатото книжевно мајсторство го споредуваше со Исак Бабел и Карел Чапек, но на сопствен чинговски начини злезен од терзиската цепенковска, велгоштанска и македонска остроумност и надареност.

Чинго во шеесеттите години на минатиот век, само дваесеттина години по револуцијата, како вистински носител на творечката слобода од највисок книжевен ранг внесе во македонската општествена и книжевна свест, најпрв меѓу македонските писатели - суптилен реплицитен однос кон истата таа револуција и кон нејзините илузионистички идеи и идеали.

Неговите јунаци и нивните пасквелски приказни, а подоцна и собитијата во романот-икона „Големата вода“, укажаа дека прокудата по вистинските јазли на уметничкиот книжевен израз е можна ако во таа авантура на книжевното се внесе жестокоста на житејското, суровоста на пропагандистички заслепените процеси, но и нежноста и светоста на кренатиот прст на невините и потценетите. Со големо право неговиот врник и пријател Слободан Мицковиќ во неотстапната афирмација на неговиот раскажувачки гениј постојано истакнуваше дека „бунтовништвото на Чинго се остварува само и преку неговото дело.“

Се разбира големиот книжевник тоа го правеше суптилно во целото негово творештво и затоа денес, со различен теориски инструментариум премерувани делата на Чинго, ќе покажат еднаков квантум на беспрекорно реализирана уметничка и интелектуална слобода и независност која во секој случај одушевува и останува високо недопирлива и горда како своевиден и неповторлив вардач на критичко-иронискиот дух на литературата воопшто.

Живко Чинго, почитувани, остави траги на велико мајсторство и во неговото драмско творештво. Неговите трајни симболи на потрага по отворениот восторг пред човековата чемерна душа – во „Образов“, во „Кенгурски скок“, во „Макевејските празници“, во „Под отворено небо“ и во другите драмски текстови, не ги оставија рамнодушни ниту актерите кои ги изведуваа, ниту режисерите кои ги хармонизираа изведбите – ниту истата Чингова општествена средина и нејзината врхушка која политички ги режираше шесесеттите и седумдесеттите години на минатиот век, која чемерно и инаетливо му возвраќаше бранејќи некои недоносени и празноумни заблуди на тогашниот идеолошки естаблишмент којшто својата продолжена колона на слепи гласоговорници ја имаше најмногу во писателскиот и уметничкиот свет.

Како млад писател и новинар, почитувани, мене судбината ми одреди да пртисуствувам на некои партиско-писателски состаноци од почетокот на осумдесеттите години на кои Чинго беше земан на нишан поради неговата непопустливост во одбрана на слободата на мислењето, дури и од колеги кои беа многу помлади од него... И на тие монтирани партиски соочувања со вистината Чинго не се откажа да ги разграничува партиски малоумните од слободоумните, тие со пајвани на очите од тие со кренати чела и за сите имаше резервирано широка долинка во неговата литература но и во неговото срце, кое најпосле сè прифаќаше како судбина од која не може да се избега...

Книжевното дело на Чинго, кое во својата најдоцна фаза се сврте експлицитно и кон судбините на Македонците од Австралија и од другите откорнатички огништа по светот, ги надживеа и ги надживува укорите на недостојните и духом поткупените... Тоа големо и разнообразно дело беше уважено и наградено со врвните книжевни награди, а неговата проза меѓу првите од Македонија се искачи во литературните елити кај Србите, Хрватите, Русите, Полјаците, Чесите, Словаците, Французите, Албанците, Унгарците, Германците и кај други народи.

Од овде, од оваа света височинка се крена пренадарената рака на Чинго и со нејзиниот ракопис ни остави дела што ќе не возгордеваат и инспирираат постојано и одново ќе ни ја бодрат вербата дека Господ благословот и дарбите еднакво ги покажува и ги дарува и кај малите и кај големите народи и ги слави и прибира плодовите во истата света ризницата на вечните вредности.

Мене ми беше чест што можев да се дружам и да учам од книжевната храброст и од неповторливата поетика на слободниот ум на големиот Чинго. Токму тој образец на слободоумие споено со моќта на уметничкиот штит денес ни е попотребен од било кога до сега на нас Македонците, за да ни биде вековита гордоста, достоинството и самопочитта...

Живко Чинго, почитувани пријатели, одважно и достоинствено ќе не подоучува и понатаму на значењето на слободата и слободната мисла и засекогаш, со неподелена почит и љубов, неговиот книжевен гениј ќе обитува и ќе го заслужува нашиот незаборав.

Благодарам.